

solidar

 TOGETHER FOR
SOCIAL EUROPE

НАБЛЮДАТЕЛ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА 2020

БЪЛГАРИЯ

Въпреки подобренията в последно време, България продължава да изостава в сравнението със структурните неравенства, които се очаква да се задълбочат поради пандемията от Ковид-19. Неравенството в доходите достига квантилно отношение от 8,1, 53% от хората получават минималната заплата или по-малко, а България е на 19-то място според индекса за равенство между половете. Въпреки че нивото на безработица от 4,6% е под средното за ЕС, то не отразява положението на ромите, младите хора и хората с увреждания. Не само заетостта сред тези социални групи е по-ниска, но и те са по-уязвими към несигурност и по-лоши условия на живот според докладите на националната стратегическа група (NSG) на SOLIDAR в България. Независимо от това, NSG счита младежите и ромски медиатори, както и

задължителните квоти за хора с увреждания за положителни развития в активните целеви мерки за заетост. Що се отнася до състоянието на социалната закрила, специфичните за страната препоръки, както и националната стратегическа група посочват нуждата от премахване на бариерите към основни услуги, като особена тревога буди доплащането в здравеопазването в условията на пандемията от Ковид-19. Освен това в България се забелязва значително влошаване на гражданското пространство и според националната стратегическа група особено тревожни са заплахите към дейността на организации на гражданското общество с мотивите за „антибългарщина“, непоследователност в ограниченията на свободата на събиране и свободата на пресата в полза на проправителствени гласове.

	2018	2019	EU-28 2019
Индекс на Джини ¹	39,6	40,8	30,1
Безработица ²	5,2%	4,2%	6,3%
Индекс за равенство между половете	58,8 (2019) ³	59,6 (2020) ⁴	67,9 (2020)
Бедност при работещите ⁵	10,1%	9,0%	9,2%
Пренаселеност на жилищата ⁶	41,6%	41,1%	15,6%
Наблюдател на гражданското пространство CIVICUS ⁷		СВИВАНЕ	N/A

Индикатори за състоянието на социалните права

РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ И ДОСТЪП ДО ПАЗАРА НА ТРУДА

През последната година национална стратегическа група за България, ръководена от Института за социална интеграция, не отчита големи промени в системата на данъчно облагане на страната. Според докладите на NSG плоският подоходен данък от 10%, най-нисък в ЕС⁸, все още не успява да финансира адекватна социална система. Въпреки стабилния икономически растеж през 2018 и 2019 г.⁹, данъчните приходи като процент от БВП остават сред най-ниските в ЕС¹⁰. Освен това намаляването на разходите за социална закрила от

2016 г.¹¹ насам увеличава и без това голямата данъчна тежест за семействата с ниски доходи.

В резултат на това националната стратегическа група смята, че България изостава в справянето със съществуващите неравенства. Въпреки че безработицата от 4,6%¹² е под средната за ЕС, съществуват драстични разлики в доходите на най-високо и най-ниско платените лица. Неравенството в доходите е най-ниско за ЕС на стойност 8,1, но от 2018 г.¹³ насам се увеличава. 76%

1 Евростат (2020). Коефициент на Джини за приравнен разполагаем доход: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

2 Евростат (2020). Безработица по пол и възраст: годишни данни: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

3 Европейски институт за равенство между половете (2019). Индекс за равенство между половете: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/country/BG>

4 Европейски институт за равенство между половете (2020). Индекс за равенство между половете: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/country/BG>

5 Евростат (2020). Риск от бедност при работещите: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

6 Евростат (2020). Пренаселеност по възраст, пол и бедност – общо население: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

7 CIVICUS (2020). Наблюдател на гражданското пространство - България: <https://monitor.civicus.org/country/bulgaria/>

8 Европейска комисия (2020) Тенденции в данъчното облагане в Европейския съюз: издание 2020 г. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2020.pdf

9 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

10 Европейска комисия (2020) Тенденции в данъчното облагане в Европейския съюз: издание 2020 г. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2020.pdf

11 Евростат (2020) Разходи в консолидирания държавен бюджет по функции (COFOG) <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

12 Национален статистически институт (2020) Наблюдение на работната сила – тримесечни данни: безработица и заетост за страната <https://www.nsi.bg/en/content/6481/unemployed-and-unemployment-rates-national-level-statistical-regions>

13 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

от хората, които декларират месечните си доходи, получават нетна сума от 460 евро, а 53,85% от същата група декларират нетен месечен доход равен на или по-нисък от минималната заплата от 286 евро¹⁴ ¹⁵. Според докладите на националната стратегическа група, в сравнение с 2017 г., процентът от населението в категорията с най-ниски доходи е нараснал с 1,8%, докато населението в категорията с най-високи доходи се е увеличило с 14%.

Резултатът на България според индекса за равенство между половете е 58,8 и се подобрява от 2015 г. насам, но все още е под средния за ЕС, което поставя на 19-то място¹⁶. Въпреки че разликата в заетостта между половете от 8,6% и разликата в заплащането от 13,5% са под средното за ЕС¹⁷, приближаването към целите за равенство между половете става по-бавно, отколкото в останалата част на Съюза. Европейският институт за равенство между половете посочва, че трябва да се постигне повече в сферата на доходите и баланса между професионалния и личния живот¹⁸. Въпреки това, Европейската мрежа за равенство между половете и антидискриминация (European Equality Law Network), както и националната стратегическа група не отчитат нови развития в политиките за равенство между половете от 2018 г. насам¹⁹ ²⁰. Освен това NSG установява липса на достъп до информация относно инициативи за равнопоставеност на половете чрез

Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете, официален съвещателен орган към Министерския съвет.

ДОБРА ПРАКТИКА

Програмата „Топла закуска и топъл обяд“ е въведена в цялата страна и цели да подобри благосъстоянието на децата от ромските малцинства. Това е постигнато, като се гарантира, че общините осигуряват достъп до две хранения дневно за децата от тази уязвима група, а те от своя страна трябва да посещават училище. Тази програма не само покрива техните нужди от храна, но и им предоставя безопасно пространство да развиват образователните си умения през деня.

Образователната система в България е все още изправена пред големи предизвикателства по отношение на качеството и приобщаването. Последните данни показват, че България е на последно място в ЕС, като географското местоположение и социално-икономическото положение имат силно влияние върху академичните постижения²¹. Делът на преждевременно напускащите училище е също сред най-високите в ЕС – 13,9%²², като ромското население е по-уязвимо към тази тенденция поради сегрегация в училище и голяма бедност²³.

14 Draganov, Nikolay (2019) Close to 80% of the income in Bulgaria is less than 460 euro <https://en.baricada.org/bulgaria-income-2018/>

15 Bellamy, Daniel (2019) Bulgarians endure lowest minimum wage in the EU <https://www.euronews.com/2019/02/08/bulgarians-endure-lowest-minimum-wage-in-the-eu>

16 Европейски институт за равенство между половете (2020) Индекс за равенство между половете за 2019 г.: България <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/BG>

17 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

18 Европейски институт за равенство между половете (2020) Индекс за равенство между половете за 2019 г.: България <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/BG>

19 European Equality Law Network (2019) European equality law review 2019/2 <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5005-european-equality-law-review-2-2019-pdf-3-201-kb>

20 European Equality Law Network (2020) European equality law review 2020/1 <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5182-european-equality-law-review-1-2020-pdf-1-057-kb>

21 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

22 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard 2020 <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

23 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

Националната стратегическа група отчита, че очакваните резултати от прехвърлянето на компетенции за изготвяне на учебни програми към образователни центрове с цел адаптиране към местните специфики през 2018 г. не са постигнати. Въпреки че се съобразяват с тези промени, училищата копират едно от друго и в крайна сметка не извършват реална промяна на това равнище. Освен това според NSG е необходимо увеличаване на капацитета за детска грижа на общинско и национално равнище за разработване на програми за преждременно напускащи училище с цел справяне със слабо участие в ранното образование.

ДОСТЪП ДО ПАЗАРА НА ТРУДА

Дългосрочната безработица в България, която в момента е 2,4%, бавно намалява от 2013 г. насам и приближава средната за ЕС²⁴. Въпреки че това е следствие на положителните развития на пазара на труда, цифрата не отразява положението на най-уязвимите, за които интеграцията на пазара на труда е все още бавна. При ромите, младежите и хората в селските райони безработицата е съответно 55%, 12,5% and 9,4%^{25 26}. С надежда да подобри това положение България въвежда младежки и ромски медиатори и мобилни бюра по труда, за да достигне до тези групи²⁷.

Националната стратегическа група отбелязва значително развитие в интеграцията

на хората с увреждания в последно време. След консултации със социалните партньори парламентът прие Закона за интеграция на хората с увреждания, който е в сила от 2019 г. и е подкрепен от Националната стратегия за хора с увреждания²⁸. Сред нововъведените мерки са квотите за заетост за фирми с над 50 служители с допълнителни финансови стимули за гарантиране на достъпността на работното място. Неспазването на квотите се наказва с глоба от най-малко 2 500 евро, като по този начин се финансира компенсационен фонд, предназначен за подобряване на социалните услуги за хора с увреждания. Националната стратегическа група приветства тази мярка като стъпка в правилната посока за справяне с неравенствата на пазара на труда, имайки предвид, че заетостта на хората с увреждания в България е най-ниска в ЕС – 39,5%²⁹.

УСЛОВИЯ НА ТРУД И ДЕМОГРАФСКИ ПРОМЕНИ

Националната стратегическа група посочва, че несигурността на работното място е разпространена в България, като това е потвърдено от няколко изследвания в последните години³⁰. При 21% икономика в сивия сектор и 16% недеklarиран труд³¹, несигурността е концентрирана в селското стопанство, производството и строителството. Основните двигатели на тази тенденция на пазара на труда в България

24 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard 2020 <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

25 Национален статистически институт (2020) Наблюдение на работната сила – тримесечни данни: безработица и заетост за страната <https://www.nsi.bg/en/content/6481/unemployed-and-unemployment-rates-national-level-statistical-regions>

26 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

27 Пак там.

28 European Equality Law Network (2019) European equality law review 2019/1 <https://www.equalitylaw.eu/downloads/4930-european-equality-law-review-1-2019-pdf-1-051-kb>

29 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

30 Marshall, Shelly (2019) Living Wage: regulatory Solution to Informal and Precarious Work in Global Supply Chains <https://books.google.bg/books?id=qRmEDwAAQBAJ&pg=PA99&lpg=PA99&dq=precariousness+bulgaria&source=bl&ots=aCDWvP-Mds4&sig=ACfU3U1h1KQrgpYqxiZRIVbVm4wZSueUjQ&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKewjxnNGSsonqAhVP1BoKHUCNDXgQ6AEwCHoECAGQAQ#v=onepage&q=precariousness%20bulgaria&f=false>

31 Eurofound (2019) Bulgaria: Latest developments in working life Q3 2019 <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2019/bulgaria-latest-developments-in-working-life-q3-2019#footnote-ZrS0P-2>

са високият процент недоброволна и странична почасова работа и по-слабото усещане за сигурност на работното място³². Това допълнително се потвърждава от факта, че най-честите причини за безработица напоследък са съкращенията и приключването на сезонната или временната работа³³. Националната стратегическа група добавя, че малкият брой членове на профсъюзни организации спрямо общия брой на заетите в икономиката също намалява капацитета за сключване на колективни трудови договори във фирмите във всички отрасли, което допълнително спира възможностите за справяне с несигурността. Според NSG младите хора, които влизат на пазара на труда в последно време, възрастните работници близо до пенсиониране и хората с увреждания са най-уязвими към тази тенденция.

При тези условия на труд емиграцията в други държави-членки на ЕС, предимно в Германия, Обединеното Кралство и Испания, допринася за намаляване броя на населението в активна възраст и за промените в икономическото развитие³⁴. През 2018 г. 50 000 българи, предимно на възраст между 25 и 49 години, напускат страната в търсене на по-добра заетост и условия на живот³⁵. Тази тенденция допълнително изостря недостига на пазара на труда и се очаква най-тежко да засегне образованието и здравеопазването в селските райони³⁶.

ПРИБЩАВАНЕ НА ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ УБЕЖИЩЕ

Въпреки прокарването на Национална стратегия за миграция, убежище и интеграция за периода 2015-2020 г., националната стратегическа група счита, че не се предприемат достатъчно действия за обработване на заявленията за убежище. Стратегията не е последвана от конкретни планове за действие, целево финансиране или осигуряване на програми за социално приобщаване като гражданско образование, езикови курсове или професионално обучение³⁷. Независимо от това, през 2017 г. е приета отделна наредба, която регулира споразумението между търсещите убежище лица и държавата³⁸ и гарантира достъп до социална закрила и пакет услуги за интеграция на доброволна основа. Националната стратегическа група не само отбелязва бавното изпълнение на този скорошен документ, но и посочва липса на отчетност във връзка с броя на сключените споразумения. NSG счита, че само 64 търсещи убежище сирийци са официално приети чрез тази процедура, при положение че това е единствената налична информация.

32 Европейски парламент (2016) Несигурна заетост в Европа: модели, тенденции и стратегии в областта на политиката https://pure.uva.nl/ws/files/2753967/175863_2016_Final_Publication_Precarious_Work_European_Parliament.pdf

33 Национален статистически институт (2020) Наблюдение на работната сила – тримесечни данни: безработица и заетост за страната <https://www.nsi.bg/en/content/6481/unemployed-and-unemployment-rates-national-level-statistical-regions>

34 Georgieva, Maria (2019) Reversing the brain-drain: How Plovdiv lures young Bulgarians home <https://www.theguardian.com/cities/2019/may/07/reversing-the-brain-drain-how-plovdiv-lures-young-bulgarians-home>

35 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

36 Пак там.

37 Европейска комисия (2020) Управление на интеграцията на мигрантите в България <https://ec.europa.eu/migrant-integration/governance/bulgaria>

38 Държавен вестник на Република България (2017) Указ № 144 от 19 юли 2017 г. за приемане на Наредба за условията и реда за сключване, изпълнение и прекратяване на споразумение за интеграция на чужденци с предоставено убежище или международна закрила <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=116399>

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ОТ КОВИД-19

След започване на пандемията от Ковид-19 България обяви извънредно положение през март 2020 г. За да се ограничи въздействието върху услугите в здравеопазването и да се спре по-нататъшното разпространение на пандемията в страната, това безпрецедентно решение въведе ограничения в придвижването в рамките на страната и задължителна карантина за лицата, влизачи в страната³⁹.

Националната стратегическа група също отчита допълнителни последици за интеграцията на мигрантите. След временно преустановяване на административните процедури на място, срокът на валидност на документите се удължава единствено за дългосрочни мигранти с разрешение за пребиваване, членове на семейства на български граждани и членове на семейства на граждани на ЕС, без да бъдат включени бенефициерите на международна закрила. Освен това NSG установява, че търсещите убежище лица незабавно се поставят под карантина, без достъп до подкрепа или консултации. Също така, поради подобни мерки, достъпът до правосъдие и правна закрила е ограничен за задържани лица, очакващи депортиране.

За да намали социално-икономическите последици от пандемията, България мобилизира 870 милиона лева (+/- 445 милиона евро)⁴⁰. Една от фискалните мерки, схемата за защита на заетостта, предназначена за

фирми в най-сериозно засегнатите отрасли от ограничителните мерки или такива с 20% загуби в приходите, дава възможност държавата да финансира 60% от заплатите на работещите, като останалата част се поема от фирмата.

Независимо от това, националната стратегическа група изказва тревоги относно ефективността на закрилата на заетостта. Коалиционното правителство промени разпоредбите за освобождаване от работа в българския Кодекс на труда, за да улесни регулирането на трудовите условия по време на извънредното положение. Въпреки това, NSG предупреждава, че това решение премахва ключови защитни мерки и дава повече гъвкавост на работодателите да освобождават от длъжност служители на постоянен договор. Според CITUB⁴¹, в резултат на това, тази мярка допринася за увеличаване на безработицата основно в ресторантьорския и туристическия сектор за периода март – май 2020 г. Несигурността на тази среда упражнява допълнителен натиск върху младежката заетост. Безработицата за тази възрастова група се увеличава доста повече – от 12% през март на 14,2% през април⁴². Националната стратегическа група установява, че повечето случаи на освобождаване от работа са били по взаимно съгласие между заинтересованите страни с допълнителна устна уговорка служителят да бъде отново нает на работа след премахване на ограничителните мерки. Това дава на хората не само несигурност относно бъдещата им заетост, но и намалява правата им за обезщетение.

39 Reuters (2020) Bulgaria will not extend state of emergency, but some curbs stay: minister <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-bulgaria/bulgaria-will-not-extend-state-of-emergency-but-some-curbs-stay-minister-idUSKBN22G28K>

40 Европейска комисия (2020) Препоръка за препоръка на Съвета относно Националната програма за реформи на Република България за 2020 г. и становище на Съвета относно Програмата за конвергенция на Република България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0502&from=EN>

41 Йорданова, Веселина (2020) Всеки пети безработен от затворените хотели или ресторанти <https://www.dnes.bg/business/2020/04/23/vseki-peti-bezraboten-ot-zatvorenite-hoteli-ili-restoranti.447193>

42 Евростат (2020) Безработица по пол и възраст – месечни данни <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitView-TableAction.do>

СОЦИАЛНА ЗАКРИЛА И ПРИОБЩАВАНЕ

Според националната стратегическа група България е най-бедната страна в ЕС и това се отразява върху сегашните условия на живот, въздействието на неравенството в доходите и положението на хората с най-ниски доходи. Рискът от бедност и социално изключване (AROPE) от 32,5%⁴³ е най-висок в ЕС от присъединяването на България досега. Въпреки че след 2015 г. има подобрения, степента на положителните промени се забавя след 2018 г.⁴⁴ В този контекст бедността сред работещите също се увеличава и в момента е 10,1% за цялото население и 15,4% за младежите⁴⁵. Бедността засяга неравномерно някои социални групи, като AROPE за ромите достига 86%⁴⁶, 49,5% за хората с увреждания⁴⁷ и около 20% за възрастните хора⁴⁸. Освен това 19%⁴⁹ от децата са в риск от бедност и социално изключване, което поставя България на предпоследно място в ЕС и на 45-то място според WHO-UNICEF-Lancet Commission Flourishing Index⁵⁰. Въздействието на бедността също варира според географското положение, като селските райони са в по-голям риск от бедност заради затруднения достъп до услуги. В момента AROPE в северозападната част на страната е двойно по-голям от югозападния район, където се намира столицата⁵¹. Освен

това националната стратегическа група очаква влошаване на условията на живот в резултат на социално-икономическата и здравната криза заради Ковид-19.

Положителното въздействие от социалните трансфери за намаляване на бедността в България е под средното за ЕС и намалява от 2018 г. насам, достигайки сегашното си ниво от 23,7%. Това подчертава защо националната стратегическа група оценява усилията за изкореняване на бедността като недостатъчни. При липса на достатъчно ресурси за изкореняване на бедността България силно зависи от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се (FEAD) с бюджет от 104,8 милиона евро плюс 18,5 милиона евро от национални фондове⁵². Въпреки обявеното от правителството увеличение на пенсиите с 6,7%, NSG отчита, че 800 000 българи все още получават минималната пенсия от 125 евро по данни на Националния осигурителен институт. Тъй като пенсиите продължават да бъдат 70% от минималната заплата, много възрастни хора разчитат на доходи от допълнителна работа⁵³.

Освен това националната стратегическа група обръща внимание на тревожни

43 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

44 Пак там.

45 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

46 Пак там.

47 Пак там.

48 Hallaert, Jean-Jacques (2020) IMF Working Paper: Inequality, Poverty and Social Protection in Bulgaria (<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/07/31/Poverty-and-Social-Protection-in-Bulgaria-49552>)

49 Пак там.

50 Clark, Helen et al (2020). A future for the world's children? A WHO-UNICEF-Lancet Commission: <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S0140-6736%2819%2932540-1>

51 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

52 Европейска комисия (2018) FEAD Country Fiche – Bulgaria <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1239&langId=en&intPageId=3605>

53 Hallaert, Jean-Jacques (2020) IMF Working Paper: Inequality, Poverty and Social Protection in Bulgaria (<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/07/31/Poverty-and-Social-Protection-in-Bulgaria-49552>)

констатации по отношение на достъпа до жилища. През последните години цените на жилищата се покачват и България все още не може да се справи с лошите жилищни условия, които в момента са 10 пъти под стандарта за ЕС. Жилищните разходи са толкова високи за домакинствата с ниски доходи, че 50% от домакинствата под линията на бедността не са в състояние да поемат разходите⁵⁴. Компетенциите за жилищното настаняване са прехвърлени от централните власти на местните и националната стратегическа група установява, че общините изпитват трудности в намирането на средства за построяване на достъпни жилища или ремонт на съществуващите. NSG отчита, че поради факта, че няма политики за предотвратяване на бездомността или рамка за реинтеграция, домакинствата в риск зависят от традиционни неформални практики за намиране на достъпни жилища чрез кметове и чиновници, като често пъти ромите и мигрантите са изключени в резултат на упоритите предразсъдъци.

Продължителността на живота и незадоволените нужди от медицинска грижа според собствената преценка на хората бележат значително подобрение от 2008 г. досега. Средната продължителност на живота при мъжете и жените е съответно 71,4 и 78,4 години⁵⁵. Само 1,4% от населението отчитат незадоволени нужди от медицинска грижа през 2019 г. в сравнение с 15,3% през 2008 г.⁵⁶ Това подобрение частично се дължи на по-голяма наличност, приемлива цена и достъпност на системата на здравеопазване след присъединяването на България

към ЕС. Въпреки това, националната стратегическа група подчертава, че тези развиятия носят ползи за хората в градските райони с достатъчно разполагаем доход, за да си позволят използването както на обществени, така и на частни социални услуги. 14% от населението са неосигурени⁵⁷ и собствените разходи за здравеопазване в България чрез доплащане са сред най-високите в ЕС – 46,6%⁵⁸, което допълнително затруднява домакинствата с ниски доходи. Според докладите на NSG населението в селските райони е силно зависимо от инфраструктурата на най-близкия голям град за първична грижа или София, Пловдив и Варна за специализирана грижа. Това положение увеличава натиска върху системата на здравеопазване, където и без това има затруднения в плащането на медицинския персонал и по-конкретно на медицинските сестри. Обявени са планове за реформа в здравната система, които обаче още повече ще приватизират системата⁵⁹.

Според националната стратегическа група достъпът до здравеопазване за мигранти и лица, търсещи убежище е допълнително ограничен заради пречките за осигуряване и липсата на услуги за превод, като налице са проблеми, подобни на тези при неосигурените българи. Комитетът за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание⁶⁰ също изразява тревога относно медицинската инфраструктура в центровете за задържане, където все още липсва медицинско оборудване, психологична помощ и непешни медицински услуги. Националната

54 Европейска комисия (2020) Доклад за България 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

55 Български национален статистически институт

56 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

57 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

58 Европейска комисия (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

59 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

60 ANSA (2019) Migrants 'need better healthcare assistance in Bulgaria' <https://www.infomigrants.net/en/post/18357/migrants-need-better-healthcare-assistance-in-bulgaria>

стратегическа група се надява, че чрез участието на България в проекти като програмата за здравеопазване на УНИЦЕФ, ще се подобри достъпът до здравеопазване поне за децата от мигрантските лагери.

В контекста на прехода към зелена икономика България все още зависи от въглища, основен източник на енергия и електричество⁶¹. Националният план „Енергетика и климат 2021-2030 г.“ разглежда този проблем, като България се ангажира до 2030 г. най-малко 27,09% от общото производство на енергия да бъде от възобновяеми източници⁶². Независимо от това, най-голямата тревога на националната стратегическа група е необходимата трансформация на икономиката за постигане на тези

цели, което може да застраши голям брой работни места. В областите Стара Загора, Перник и Кюстендил около 15 000 души са заети във въгледобивната индустрия и икономиката е слабо диверсифицирана. В тези райони има риск от негативно социално-икономическо въздействие, ако плановете за декарбонизация не са обвързани със стратегия за справедлив преход. Затова парламентът одобри програмата „Въглищни региони в преход“, която разчита на европейско финансиране, специално насочена към преквалификация на работната ръка за работа в цифровата икономика.⁶³ За да се справи с голямата енергийна бедност, България трябва да въведе система за социално подпомагане, но конкретните мерки все още не са представени⁶⁴.

61 Международна агенция по енергетика (2020) България <https://www.iea.org/countries/bulgaria>

62 Министерство на енергетиката, Министерство на околната среда и водите (2020) Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/bg_national_necp_main_en.pdf

63 Пак там.

64 Европейска комисия (2020) Доклад за България за 2020 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0501&from=EN>

ГРАЖДАНСКО ПРОСТРАНСТВО

Националната стратегическа група отчита нови ограничения в гражданското пространство в България. Въпреки че съдът рядко отменя регистрацията на нови организации, липсата на постоянни възможности за финансиране на организации на гражданското общество (CSOs) ограничава свободата на сдружаване и значително засяга по-новите НПО или такива без човешки и финансов капацитет да продължат дейността си следващата година. Освен това NSG сподели тревога относно въздействието на заплахата принудително да се закрие българският Хелзинкски комитет на основата на „антибългарски“ нагласи, отправена през септември 2019 г. от партията на коалиционния партньор ВМРО-БНД⁶⁵. Въпреки че не е намерено правно основание за такива действия, NSG отчита, че това създава прецедент за заглушаване на критичните гласове в България.

Ограниченията на свободата на мирно събиране, наложени в светлината на Ковид-19, не се прилагат последователно от властите. Според националната стратегическа група това се използва за заглушаване на определени съюзи и организации на гражданското общество, като същевременно се позволяват ултранационалистски протести и такива срещу ваксините и ограничителните мерки.

Както националната стратегическа група, така и „Репортери без граници“ изразяват тревога от развитието в свободата на пресата и словото. България продължава да държи 111-тото място според световния индекс за свобода на пресата⁶⁶ в резултат на намесата на медийните ръководства в следващата журналистика, олигополът в медийната собственост в лицето на депутата Делян Пеевски и загубата на неутралност в политиката на Българската национална телевизия. Това се изостря от липсата на прозрачност в ЕС и националното финансиране за медиите в полза на проправителствени репортажи и липса на закрила на независими репортажи за корупция.⁶⁷

След 2013 г. организациите на гражданското общество получават повече яснота относно участието им в социалния диалог на национално, отраслово, регионално равнище и на равнище предприятия⁶⁸. NSG отчита новооткрита възможност експертите от НПО да участват в парламентарните комисии и да допринасят към вземането на решения, но посочва нужда от регулация на лобирането за поддържане на справедливост и прозрачност. След това регулаторно подобрене националната стратегическа група иска да види промяна в културата на вземане на решения и политическото разбиране за ролята на CSOs за изграждане на основа за модел на по-силен социален диалог.

65 Съвет на Европа (2019) Concern over legal proceedings for de-registration of the Bulgarian Helsinki Committee <https://www.coe.int/en/web/ingo/-/concern-over-legal-proceedings-for-de-registration-of-the-bulgarian-helsinki-committee>

66 Репортери без граници (2020) Класация според световния индекс за свобода на пресата за 2020 г. <https://rsf.org/en/ranking>

67 Репортери без граници (2020) Bulgarian authorities ignore death threats against anti-corruption reporter <https://rsf.org/en/news/bulgarian-authorities-ignore-death-threats-against-anti-corruption-reporter>

68 Voss, Eckhard (2019) Social services and their representation in social dialogue in Bulgaria, Cyprus, Hungary, Lithuania, Malta and Romania <https://www.ceep.eu/wp-content/uploads/2020/02/767-Study-draft4.pdf>

СРАВНЕНИЕ СЪС СПЕЦИФИЧНИТЕ ЗА СТРАНАТА ПРЕПОРЪКИ

В извънредната ситуация на социално-икономическата криза вследствие на пандемията от Ковид-19 препоръките на Европейската комисия към България за 2020 г. отчитат степента на териториални и социални неравенства и нуждата от справяне със системния риск от бедност и социално изключване (AROPЕ). Тези препоръки са много близки до картината, обрисувана от националната стратегическа група, и тревожните констатации за разликите между столицата и останалите области, както и между градските и селските райони.

Както Комисията, така и националната стратегическа група коментират нуждата от засилване на социалната система за борба с кризата и съществуващите дефицити. Според препоръките целевите услуги, които имат нужда от голямо подобрене са здравеопазването, образованието, схемата за минимален доход и програмите за активна заетост и намаляване на бедността. Увеличаване на достъпа до здравеопазване независимо от осигуровката и географското местоположение, разработване на целеви мерки за несигурното положение на неформалните работници, гарантиране на подкрепа за доходите,

храна и адекватни социални услуги за най-уязвимите и спешно осигуряване на жилища за бездомните са много сходни препоръки, направени в анализа на националната стратегическа група за България.

Независимо от това, може да се направи по-добра връзка между препоръките и други повтарящи се проблеми. Когато предлага преход към електронно управление за равно покритие на цялата територия, Комисията не отчита положителното въздействие от това върху подаването на заявления за убежище и гарантирането на достъп за търсещите убежище и мигрантите до други основни здравни и правни услуги, особено по време на ограничителните мерки и липсата на присъствено обслужване. Препоръките относно адаптиране на активните мерки за заетост към цифровизацията, като преквалификация и усъвършенстване, не разглеждат как тези мерки могат да допринесат за прехода към по-зелена икономика. Освен това няма яснота относно разпоредбите за заетост и социално подпомагане в програмите за справедлив преход, въпреки тревожните констатации за продължаващата силна зависимост на България от изкопаеми горива за производство на енергия.

Докладът „Наблюдател на социалните права 2020“ на SOLIDAR е разработен в рамките на програмата „Заедно за социална Европа“, съфинансирана от програмата на ЕС за заетост и социални иновации (EaSI). В доклада е представено състоянието на социалните права в 17 европейски страни. Направена е оценка на състоянието на социална Европа по отношение на равенство на възможностите, справедливи условия на труд, социална закрила, приобщаване и гражданско пространство на базата на преките наблюдения на организации на гражданското общество, статистически данни и научни констатации. За основа са използвани наблюденията на националните стратегически групи, създадени от членове или партньори на SOLIDAR във всяка от изследваните страни.

„Наблюдател 2020“ също анализира до каква степен тези аспекти са отразени в специфичните за страната препоръки в рамките на европейския семестър с цел социално устойчиво възстановяване след кризата с Ковид-19.

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР:
Mikael Leyi

АВТОР:
Miguel Hernandez Littlewood

КООРДИНАТОРИ НА ПУБЛИКАЦИЯТА:
Carlos Roldán Mejías, Violeta Meotto,
Jedde Hollewijn, Julie Martinaud

РЕДАКТОР:
Sebastian Moffett

ПРЕВОД ОТ АНГЛИЙСКИ:
Нели Якимова

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:
Maximilian Fischer

СЪС СЪДЕЙСТВИЕТО НА:
Институт за социална интеграция
(Institute for Social Integration - ISI)

Институт за
Социална
Интеграция

Тази публикация е създадена с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Информацията, която се съдържа в публикацията, не отразява непременно позицията или мнението на Европейската комисия.

© SOLIDAR 2020

solidar

SOLIDAR е европейска мрежа от над 50 организации на гражданското общество, които представляват няколко милиона граждани в Европа и по света. SOLIDAR дава гласност на ценностите на своите членове пред ЕС и международни институции в три основни сектора на политики – социални въпроси, международно сътрудничество и учене през целия живот.

За повече информация посетете www.solidar.org

Avenue des Arts, 50
1000 Brussels - Belgium
+32 2 500 10 20
www.solidar.org
@SOLIDAR_EU

